

Relvaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus (kaitsetööstuse tugevdamine)

I. Probleem, sihtrühm ja eesmärk

1. Probleemi kirjeldus ja selle tekke põhjus

2022. aastal muutunud julgeolekuolukorra tõttu nõuab uue olukorraga kohandumine Eesti riigilt veelgi enam riigikaitset puudutavate tegevuste paremat koordineerimist ning arendamist. Eesti julgeolek ja riigikaitse peab olema võimeline kohanema ning adresseerima akuutseid ohtusid igal ajal ning seda toetav õigussüsteem peab olema piisavalt paindlik ja võimaldama vajalike tegevuste elluviimist kiires ajaraamis. Vastavalt Eesti kaitsetööstuspoliitikale on kaitsetööstus osa riigi kaitsevõimest nii rahu-, kriisi- kui sõjaajal. Riigi eesmärk on Eesti kaitsetööstuse rahvusvahelise konkurentsivõime ja ekspordi arendamine. Venemaa sõda Ukraina vastu on toonud teravalt välja Euroopa kaitsetööstuse kitsaskohad, et tulla toime suuremahulisest konventsionaalsest sõjalisest konfliktist tuleneva relvastuse ja laskemoona nõudlusega ning puudujääkidega Euroopa riikide kaitsevõimetes ja sõjalistes varudes. Praegu toimub Euroopa kaitsetööstuse kiire kohanemine muutunud julgeolekuolukorraga, mida toetab ka erinevate meetmetega Euroopa Liit. Eesti kaitsetööstusel peab olema võimalus selle muutusega kaasas käia.

Julgeolekuraamistiku tugevdamiseks võeti Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2023–2027 ülesanne töötada välja tegevuskava riigikaitseinvesteeringute kasutamiseks Eesti kaitsetööstuse tugevdamiseks. Tegevuskava fookus on laskemoona, relva-, lahingumoon ja mehitamata õhusõidukite tootmist võimaldava tööstuspargi arendamisel ning vajadusel valdkonna õigusruumi täiendamisel. Tööstuspark on suunatud eeskätt laskemoona ja lõhkematerjali tootmise edendamiseks. Kuigi Eestis on alates 2018. aastast võimalik sõjarelvi, sõjalist laskemoona ning lõhkematerjali (lahingumoon) toota, siis praktikas ei ole tööstus laskemoona ja lõhkematerjali tootmiseni Eestis jõudnud. Üheks oluliseks takistavaks teguriks on aeganõudev ja kulukas sobiva tootmiskoha leidmise ja ruumilise planeerimise protsess. Hõlbustamiseks ja soodustamiseks kodumaist laskemoona ja lõhkematerjali tootmist, arendab riik välja selleks tegevuseks sobiva tööstuspargi ning viib läbi vajalikud planeeringud ja uuringud.

Tööstuspark soodustab tööstuse arengut lõhkematerjali ja laskemoonaga seotud toodete ja lahenduste näol, mis tekivad ühe-kahe ankurettevõtte ümber. Näiteks, kui on olemas juba lõhkematerjali tootmine ja võimekus lõhkeainet moonas sisse panna, siis saab seda laiendada uutele toodetele ning teha ka innovatsiooni (näiteks lõhkepeade valmistamine õhuründemoonale).

Ettevõtjad peavad üldiselt pargi rajamist atraktiivseks ja tootmist soosivaks sammuks. Ettevõtjate hinnangul aitaks ala väärtust tõsta lisaks see, kui näiteks nõutud relvastatud valve oleks korraldatud riigi poolt ning vajalik baastaristu (tara, läbipääsuteed, elektriühendused jms) oleks loodud.

Regulatsioonid võimaldavad Eestis sõjarelvi, laskemoona ja lõhkematerjali toota, kuid arvestades ettevõtete kogemusi regulatsioonide rakendamisest viimastel aastatel ning vajadust tagada Eestis konkurentsivõimeline keskkond kaitsetööstusele on kaitsetööstuspargi loomisega paralleelselt vaja regulatsiooni kaasajastada. Sel puhul arvestatakse ka piirkonnas asuvate Eesti liitlasriikide vastava õigusruumi ja kogemusega.

Eesti Kaitsetööstusliidu kaudu on ettevõtted esitanud ettepanekuid regulatsioonide täiendamiseks. Ettepanekud puudutavad näiteks relvade ja laskemoona vedude korraldamist, nõudeid hoonete turvalahendustele, juhtorgani liikmete ja omanike kodakondsust, relva ja relvaosade defineerimist, käitlemislubade menetlust jms, mille regulatsioon on vaja kompaktselt üle vaadata ja kaasajastada.

Relvaseaduse kaasajastamise vajadus kaitsetööstuse, sealhulgas relvatööstuse tugevdamiseks

Probleem nr 1.1. Sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingumoonade vedu

Praktikas on tõusetunud probleem sõjarelvade, nende laskemoona või lahingumoonade vedudega. On juhusid, kus Eestisse (näiteks Kaitsevägele) või Eestist läbi (transiidina) veetakse sõjarelvi, laskemoona või lahingumoonade mõne välismaise transpordiettevõtja poolt, kes ei oma relvaseaduse kohast tegevusluba. Sellistel puhkudel on ebanõistlik eeldada ja nõuda välismaiselt ettevõtjalt tegevusluba, kui ta näiteks osutab sellist teenust Eesti territooriumil juhuslikult ja ühekordselt. Maandamise üheks meetmeks oleks kohustada selliseid veoseid eskortida relvastatud saatemeeskonnaga.

Vedude teine probleem seondub olukorraga, kus Kaitseväge (edaspidi KV) tellib Eesti transpordiettevõtjalt veo (sõiduk, haagis, juht), kuid veo julgestust viib läbi KV ise, mitte vastavat teenust osutada võivad turvatöötajad. VTK eesmärk on eelmainitud olukorda täpsemini reguleerida, s.o. sätestada täpsemad nõudmised, et KVl oleks võimalik vedu ise julgestada ning millistel tingimustel seda teha.

Väljatöötamiskavatsuse (edaspidi VTK) eesmärk on eelmainitud olukordi täpsemini reguleerida, tagamaks võimalike julgeolekuohtude maandamine.

Probleem nr 1.2. Juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsuse küsimus

Ettevõtted on toonud probleemkohana välja, et loamenetluste puhul on välistavate asjaolude hulgas nõue, mille kohaselt ei ole võimalik luba väljastada juriidilisele isikule, kelle aktsionär või osanik, nõukogu või juhatuse liige või juriidilise isiku juhtimise üle valitsevat mõju omav muu isik ei ole Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodanik nn „kodakondsusnõue“.¹

Kodakondsusnõue toodi relvaseadusesse sisse seaduse eelnõuga 627 SE I². Eelnõu seletuskirja kohaselt on nõude kehtestamise algpõhjuseks Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ning sellest tulenevad sisejulgeoleku ohud Eestis, mis lähtuvad Venemaa ja Valgevene kodanikest. Seletuskirjas on välja toodud järgmiselt: „/.../ Reformierakonna, Isamaa Erakonna ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna koostööleping aastateks 2022–2023 näeb punkti II alapunktis 12 ette, et Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene kodanike relvaload tunnustatakse kehtetuks ja nende edasine väljaandmine lõpetatakse. Selle eesmärgi saavutamiseks on vaja muuta RelvS-i, mis praegu kodakondsuspiirangut ette ei näe, ning välistada teatud välismaalastel Eestis relvalubade saamine.“³

Antud eesmärgi saavutamiseks tehti seadusemuudatus, mille järgi relva- ja tegevuslube pole võimalik saada mitte üksnes juriidilistel isikutel, kelle aktsionär või osanik või muu sarnane isik

¹ Relvaseadus § 40 lg 1 p 9, § 67 lg 12 ja § 88³⁴ p 5.

² Relvaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (627 SE I) esimeseks lugemiseks muudetud kujul.

³ Samas, lk 2.

on Venemaa ja Valgevene kodanik, vaid ka näiteks Austraalia, Ukraina ja Jaapani kodanikega seost omaval juriidilistel isikutel ehk kõigil juriidilistel isikutel, kes omavad seost NATO või EL väliste kodanikega.

VTK eesmärk on probleemile leida lahendus selliselt, et välistatud oleks ainult agressorriigid ja mitte riigid, kellega teeme koostööd.

Probleem nr 1.3. Sõiduki, veesõiduki, õhusõiduki või muu toote valmistamine, millele paigaldatakse sõjarelv

Ettevõttel peab olema relvaseaduse (RelvS) § 83³³ lg 1 p 4 alusel tegevusluba sõiduki, veesõiduki, õhusõiduki või muu toote valmistamiseks, millele paigaldatakse sõjarelv. RelvS-i sõnastus on ettevõtete hinnangul oma olemuselt ebaõnnestunud ning jätab võimaluse seadust tõlgendada ka selliselt, et mistahes toote valmistamiseks, millele kasvõi teoreetiliselt on võimalik paigaldada sõjarelv, on vaja taotleda tegevusluba. See ei ole olnud seadusandja eesmärgiks ning tekitab ettevõtjates põhjendamatult segadust.

RelvS § 83³³ lg 1 p 4 eesmärki avatakse relvaseaduse eelnõu 615 SE seletuskirjas.⁴ Seletuskirjas on öeldud: „ /.../ tuleb tegevusluba taotleda, kui ettevõtja valmistab või teeb ümber sõidukeid, veesõidukeid, õhusõidukeid või muid tooteid, millele paigaldatakse sõjarelv (§ 83³³ lõike 1 punkt 4). Sellise ettevõtja näiteks on sõjalise otstarbega laevu või droone valmistav ettevõtja, kes teeb tellimustööd näiteks Kaitsevägele või Poltsei- ja Piirivalveametile (edaspidi *PPA*). Tegevusloa eesmärk ei ole reguleerida seda, kuidas ettevõtja sõidukeid, veesõidukeid või õhusõidukeid valmistab, vaid ainult kõike seda, mis on seotud sõjarelvade valdamise ja hoidmisega ettevõtja poolt ettevõtja territooriumil. Tegevusloa omamine annab talle ka õiguse soetada ehitatavale sõidukile, veesõidukile või õhusõidukile või muule tootele paigutamiseks sõjarelvi (vt § 83⁴⁷ lõige 4). On olnud juhtumeid, kus laevu valmistav ettevõtja ei saanud laeva täielikult valmis ehitada, sest tal puudus (puudub senini) õigus sõjarelvi käidelda ja seetõttu pidi ta tellijale laevad üle andma ilma relvadeta. Selline lahendus on küll üks alternatiividest, kuid piirab ettevõtja võimalusi võita hankeid, kui ta ei ole võimeline tellimust täies mahus täitma. Seega, näiteks laevatehast või autotehast omav ettevõtja saab eelnõukohase seaduse jõustumise järel osaleda hangetes täies mahus ja üle anda sõiduki või laeva koos relvadega.“

Eelnevast nähtub, et seadusandja eesmärk on olnud võimaldada ettevõtjatel sõjarelvade teatud viisil käitlemiseks (sealhulgas valdamiseks, hoidmiseks ja soetamiseks) taotleda tegevusluba ning eesmärk ei ole olnud reguleerida nende ettevõtete tegevust, kes valmistavad tooteid, millele hiljem on võimalik paigaldada sõjarelv, kui ettevõtte ise tootmisprotsessis sõjarelvade käitlemisega mingil viisil kokku ei puutu ega soovigi puutuda.

VTK eesmärk on tagada õigusselgus ja täpsustada seaduse sätet viisil, et selle rakendamine vastaks tegelikule seadusandja eesmärgile.

Probleem 1.4. Ettevõtja töötajatele taustakontrolli tegemine ja tervisekontrolli nõue

RelvS § 83²⁸ lg 1 p 3 kohaselt tehakse ettevõtja töötajatele, alltöövõtjatele ja teenuse osutajatele taustakontrolli. Paljudes ettevõtjates ei pruugi kõik töötajad puutuda vahetult kokku sõjarelvade, selle laskemoona või lahingumoonaga käitlemisega või sellega seonduva informatsiooniga. Kui

⁴ Relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 615 SE, lk 60. – <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/fff5f3f9-2579-4e2f-bc22-7b278dd4ada2?activity=1#CX6FSqbn>.

ettevõtja korraldab oma sisemist äritegevust (näiteks sisekorda reguleeriva dokumendiga) selliselt, et on selgelt piiritletud sõjarelvadega, nende laskemoonaga või lahingumoonaga kokku puutuvate isikute ring, ei ole mõistlik nõuda taustakontrolli läbiviimist kõikide ettevõtja töötajate, alltöövõtjate ja teenuse osutajatega, mis paratamult lisaks PPAle täiendavat töö- ja halduskoormust.

Lisaks taustakontrolli nõudele vajab täpsustamist ka § 83²⁴ lg 5 kohane terviseseisundi hindamine. Hetkel kehtiv nõue on praktikas ebamõistlikult dubleeriv, s.o. kehtiva sätte kohaselt peab tervisekontrolli läbi viima töötervishoiuarst. Isiku terviseseisundi vastavuse tõendamiseks võiks sobida aga ka olukord, kus töötajal on juba olemas näiteks relvaluba, mille eelduseks omakorda on perearsti poolt väljastatud kehtiv nõuetele vastav tervisetõend.

VTK eesmärk on tagada õigusselgus taustakontrolli ja tervisekontrolli nõuetes.

Probleem 1.5. Sõjarelva, selle olulise osa ja sõjalise otstarbega laskemoona ebaseaduslik käitlemine

PPA korraldab aegajalt relvade ja laskemoona loovutamise kampaaniat, mille eesmärgiks on ebaseaduslike tulirelvade, sh II MS ajal kodudesse või niisama ripakile jäänud ohtlike esemete kokku korjamine ja hävitusse suunamine. Ebaseadusliku tulirelva saab vabatahtlikult loovutada ka kampaania väliselt.

Selleks, et inimesed ei peaks kartma oma ebaseaduslikust omandist teavitamisel kurjategijaks saamist, sätestati 2013.a kriminaalmenetluse seadustikus (KrMS) täiendav alus kriminaalmenetluse välistava asjaoluna vabatahtlik loovutamine.

Läbi aastate on loovutatavate relvade hulgas olnud ka relvi, mis oma omadustelt kvalifitseeruvad RelvS kohaselt justkui sõjarelvade alla.

VTK eesmärk on täita õiguslünk, mille korral sarnaselt tsiviilrelvade vabatahtlikule loovutamisele ei alustata kriminaalmenetlust ka juhul, kui isik loovutab vabatahtlikult ebaseaduslikus valduses oleva tulirelva, lõhkeseadeldise või selle olulise osa, laskemoona või lõhkeaine, mis kvalifitseerub RelvS kohaselt sõjarelva alla.

Probleem 1.6. Dubleeritud loakohutused (tegevusluba ja luba käitlemiskohale)

Kehtivate nõuete kohaselt on lõhkeainet või pürotehnilist ainet sisaldava lahingumoonna tootmisega tegeleva ettevõtte nõutud lisaks RelvS toodud tegevuslubadele (tsiviilkäibes lubatud või sõjalise lahingumoonna tootmine) ka lõhkematerjaliseaduse (edaspidi *LMS*) tegevusluba lõhkeaine või pürotehniliste toodete käitlemiseks. Üldjuhul kaasneb moonna tootmisega ka lõhkeaine käitlemine. Seejuures sõjalise moonna tootmisel hõlmab tegevusloa kontrolliese suuresti juba ka LMS tegevusloa kontrollieset. Kahe sarnase funktsiooniga tegevusloa nõue ühele ja samale tegevusele ei ole sisuliselt põhjendatud. Ettevõtjate halduskoormus vähendamiseks oleks otstarbekas, kui relvaseaduse kohane tegevusluba moonna tootmiseks hõlmaks ka selleks tegevuseks vajamineva lõhkeaine käitlemist. Olukorra lahendamiseks tuleks vaadata üle nii RelvS kui ka LMS tegevuslubade kontrolliesemed, neid vajadusel täiendada ning lisada LMS-i erisused, mis välistaksid vastava alaliigiga relvaseaduse kohase tegevusloaga ettevõttelt lõhkematerjaliseaduse kohased loakohustused.

Analoogne dubleeritud loakohustus esineb ka moonna käitlemiskohtade loakohustuse nõuete osas.

VTK eesmärk on ühtlustada loakohustuse nõudeid selliselt, et kohustuslik oleks vaid üks loamenetlus RelvS alusel.

Probleem 1.7. Vastutava spetsialisti kompetentsuse nõue

Kehtivate nõuete kohaselt peab moona käitlevas ettevõttes ohutuse ja nõuete täitmise tagamiseks olema määratud vastutav isik. Vastutaval isikul peavad olema oma töö eripäralt vastavad teadmised ja oskused (kvalifikatsioon). On sätestatud, et kui ettevõtte tegeleb laskemoona või lahingumoonaga käitlemisega, hinnatakse vastutava isiku pädevust LMS-is sätestatud korra kohaselt. LMS alusel väljastatakse isikutele kirjaliku eksami põhjal pädevustunnistusi eraldiseisvalt lõhkematerjali käitlemise korraldajatele ja ka pürotehnilise toote käitlemise korraldajatele. Nimetatud eksamid keskenduvad valdavalt tsiviilkäibes lubatud lõhkematerjali ja pürotehniliste toodete käitlemise nõuetele. Moona käitlemisel rakenduvad sektori eripäralt omased nõuded, mille täitmine nõuab vastutavalt isikult ka vastavaid teadmisi. TTJA hinnangul ei tõenda ainuüksi LMS kohaste pädevustunnistuste olemasolu isiku pädevust selliselt, et see isik oleks sobilik relvaseaduse alusel moona käitlevas ettevõttes tagama kõikide nõuete täitmist. Moona käitleva ettevõtte vastutava spetsialisti nõuete osas tuleks välja töötada omaette pädevuse tõendamise kord. **VTK eesmärk on sätestada vastutavale isikule kohustuslikud kvalifikatsiooninõuded.**

2. Sihtrühm

2.1. Esimene sihtrühm

Esimeseks ehk otseseks sihtrühmaks on eraõiguslikud isikud (ettevõtjad), kes soovivad Eestis sõjarelvi, laskemoona, lahingumoonaga ja muud sõjalist kaupa käidelda (näiteks valmistada, hooldada, ümber teha, demilitariseerida).

2.2. Teine sihtrühm

Teiseks sihtrühmaks on KV, teised sõjarelvi kasutavad ja valdavad (valitsus)asutused ning Kaitseliit, kes ei saa piisavalt kasutada Eesti ettevõtjate teenuseid või potentsiaalset toodangut, VTK kohased muudatused võimaldavad suurendada Eesti kaitsetööstuse potentsiaali osutada KV-le ja teistele asutustele vajalikke arendus-, tootmis- ning remondi- ja hooldusteenuseid, millega oleks võimalik tagada nii majanduslikku efektiivsust kui ka paremat tarnekindlust.

2.3. Kolmas sihtrühm

Kolmandaks sihtrühmaks on ametiasutused, kes tegelevad valdkonna ettevõtjatega, nagu näiteks ettevõtjate esitatud tegevuslubade ja käitluslubade taotluste menetlemine, järelevalve tegemine. Sellisteks ametiasutusteks on näiteks PPA, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi TTJA), Kaitsepolitsei (edaspidi KAPO), KV jt.

Nõuandvas rollis on strateegilise kauba komisjoni kuuluvad ametiasutused ja välisinvesteeringu komisjoni kuuluvad ametiasutused.

3. Eesmärk ja saavutatava olukorra kirjeldus

VTK üldine eesmärk on kaitsetööstuse edendamine, fookuseerides laskemoona ja relvastuse tootmisvõimekuse loomisele Eestis. Järgmistel aastatel soetatakse väga palju erinevat tüüpi uusi relvasüsteeme, laskemoona ja varustust, mida toodavad välisettevõtted. Suurenevad nii nomenklatuur kui kogused. Nii et üldine trend on varustushangete puhul Eesti tarnijate osakaalu

väheneb. Eesti on aga huvitatud, et Eesti kaitsetööstus areneks ja Eesti ettevõtted saaks rohkem riigikaitseesse panustada.

Eesti ettevõtete võimalused valdkonnas tegutsemiseks on pigem pakkuda nutikaid lahendusi ja tarkvara suurte tootjate relvasüsteemidele ja lahingumoonale, näiteks mürskudele tarkvara sihtmärgi seadmiseks ja otsuste kiirendamiseks (sihtmärgi tuvastamine). Samuti relvasüsteemide hooldus ja remont, elukaare toetus ning lahingumoonade toodete komplekteerimine, pakendamine ja täitmine lõhkematerjaliga.

Seadusemuudatused, et luua Eesti ettevõtetele võimalused valdkonnas tegutsemiseks tehti 2018. aastal ning käesoleva **VTK eesmärk on regulatsiooni rakendamise käigus ilmnunud probleemkohtade lahendamine, et luua ettevõtetele soodsamad tingimused riigikaitseesse panustamiseks.**

Eesmärk on kaasajastada relvade, relvasüsteemide, laskemoona ja lahingumoonade ning sõjalise lõhkematerjali käitlemise regulatsiooni, et ettevõtjatel oleks võimalik senisest paremini ja ökonoomsemalt majandustegevusena kontrollitult käidelda, sealhulgas valmistada, hoida, ladustada, teha hooldustöid ja demilitariseerida teenustööna, hävitada, vedada sisse või välja sõjaväerelvi, laskemoona ja muud lahingumoonade, lahingumasinaid ning muud sõjalist kaupa.

II. Hetkeolukord, uuringud ja analüüsid

4. Kehtiv regulatsioon, seotud strateegiad ja arengukavad

Relvade, sealhulgas sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingumoonade käitlemist reguleerivad järgmised seadused⁵:

- Relvs;
- Lõhkematerjaliseadus (LMS).

Sõjarelvade ja nende laskemoona käitlemist reguleeriv määrus on:

- kaitseministri 10.07.2018 määrus nr 11 „Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonade käitlemise nõuded ja kord“.

Riigikaitse arengukava 2022–2031.

Arengukava kohaselt nähakse ette ka riigikaitsega seotud äriettevõtete tegevuse hõlbustamist, mis läbi peaks paranema valdkonnaga seotud ettevõtete, näiteks kaitsetööstussektori rahvusvaheline konkurentsivõime. Sel on positiivne mõju majandusele. Sõjalise kaitse ettevalmistamisel vajalikud taristuinvesteeringud ning märkimisväärne osa hangetest⁶ on suunatud Eesti ettevõtjatele, panustades seeläbi majandusse positiivselt.

Eesti kaitsetööstuspoliitika „Koostöös loodud kaitsevõime“⁷.

Kaitsetööstuse arendamine on KAM-ile oluline, sest tugev kodumaine kaitsetööstus toetab riigi kaitsevõimet, peegeldab KAM-i panust majandusarengusse, annab oma panuse liitlassuhete kindlustamiseks eksporditehingute ja rahvusvaheliste koostööprojektide kaudu.

⁵ 20. jaanuari 2017 seisuga.

⁶ Igal aastal jõuab ca 55% protsenti Eesti kaitse-eelarve investeeringutest ja majanduskuludest Eesti majandusse, sh läheb Eesti tarnijatele 100% kaitsevaldkonna taristuinvesteeringutest ning ca 30% varustushangetest.

⁷ Eesti kaitsetööstuspoliitika „Koostöös loodud kaitsevõime” -

https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/sisulehed/Files/kaitsetoostuspoliitika_2021.pdf.

Konkurentsivõimelised ettevõtted ja head kaitsetööstussuhted aitavad tõsta meie rahvusvahelist tuntust. Kaitsetööstus on osa riigi kaitsevõimest nii rahu-, kriisi- kui sõjaajal.

Kaitsetööstus on unikaalne majandusharu, sest lisaks tavapärasele ettevõtluse panusele ühiskonna heaolu ja töökohtade arvu kasvu, toetab kaitsetööstus Eesti kaitsevõimet. Kaitsetööstust tuleb arendada süsteemselt riigi erinevate osapoolte ja asutuste koostöös.

Kaitsetööstuse arengut toetavad tegevused on suunatud Eesti ettevõtete tootearenduse, innovatsiooni ja ekspordi toetamisele ning arenguks vajaliku keskkonna loomisele. Kaitsetööstuspoliitika ambitsioon on 2030. aastaks sektori müügitulu kolmekordne kasv, millest eksport moodustab 70% (praegu veidi alla 50%).

Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2023–2027.

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi⁸ punktis 1.1.6 on märgitud eesmärgina: „Suurenenud riigikaitseinvesteeringutest peab osa saama ka Eesti kaitsetööstus. Selleks toetame Eesti kaitsetööstust ning arendame välja laskemoona-, relva- ja droonitootmist võimaldava tööstuspargi. Lisaks tihendame arenduskoostööd Kaitseväe ja kaitsetööstuse vahel ning parandame kaitsetööstuse krediidi- ja kapitalikaasamise võimalusi.“

5. Tehtud uuringud

Käesoleva VTK raames on uuritud Eesti, Läti, Soome ja Poola sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonade käsitlemist vastavate riikide õiguses ja halduspraktikas. Järgnevalt on riikide õiguspraktika välja toodud vastavalt uuringus esitatud küsimuste kaupa.

5.1. Nõuded sõjarelva, laskemoona ja lahingumoonade käitlemise tegevusluba taotlevale ettevõtjale. Võimalikud välistused aktsionäride või juhtkonna liikmete kodakondsuse alusel. Loakohustus välisriikides asuvatel ettevõtjatel, nt relvade ja moonade vedamisel.

5.1.1. Läti

Nii ettevõtjatele kui ka töötajatele kehtivad samad nõuded, mis on sätestatud kahesuguse kasutusega kaupade reguleerivas seaduses. Lätis registreeritud äriühingutel on õigus saada kaitseministeeriumi poolt väljastatud luba kaubandustegevuseks EL-i ühises sõjaliste kaupade nimekirjas nimetatud kaupadega, kui järgmised isikud vastavad sätestatud nõuetele: aktsionärid (füüsilised isikud) (välja arvatud aktsionärid, kelle osalus äriühingu omakapitalis on alla 10% äriühingu omakapitalist), tegelikud kasusaajad, hankijad, juhid ja avalikud teenistujad, ning samuti töötajad, kes on otseselt seotud EL-i ühises sõjaliste kaupade nimekirjas nimetatud sõjaliste kaupade tootmise, parandamise, levitamise, ladustamise, transpordi, nendega seotud teenuste osutamise või valvega.

Aktsionärid peavad olema Läti, Euroopa Liidu või Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi või NATO kodanikud. Nad võivad olla eespool nimetatud riigi kodanikud, kui nad on saanud selleks valitsuse loa.

⁸ Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2023–2027. – <https://valitsus.prelive.vportal.ee/media/6186/download>.

Tulirelvade ja laskemoona või lõhkeainete veoks EL-i liikmesriikide vahel peab ettevõtja saada eelneva loa.

5.1.2. Soome

Soome relvaseaduse § 20 annab politseiametile volitused anda relvade äritegevuse litsentse füüsilistele või juriidilistele isikutele, kes tegelevad relvadega kaubanduslikul eesmärgil. Nendeks on näiteks relvade ja nendega seotud esemete kauplemine, parandamine, vahendamine ja tootmine. Füüsiliste isikute puhul on litsentsi saamiseks hinnatavateks kriteeriumiteks on vanus, tervislik seisund, erialased teadmised, finantsseisund ning isikul ei tohi olla keelatud tegeleda äritegevusega, mis on seotud tulirelvadega. Juriidilised isikud peavad tegelema kindlaksmääratud tegevusega ja tagama finantssuutlikkuse.

Relvaseaduses ei ole eraldi sätteid ühingu päritolu või juhtkonna kodakondsuse kohta. Seega kohaldatakse eelmises lõigus nimetatud nõudeid kõigi äriühingute suhtes, olenemata aktsionäride või juhtkonna kodakondsusest. Paragrahvis 17 selgitatakse, et seadus ei hõlma riigi tegevust, näiteks kaitseväge tegevust, mida reguleerivad eraldi seadused.

5.1.3. Poola

Sõjalise tootmise ja kauplemise seaduse alusel on lõhkeainete, relvade, laskemoona ning sõjaliseks või politseiotstarbeliseks kasutamiseks mõeldud toodete ja tehnoloogia tootmise ja kauplemisega seonduv äritegevus lubatud vaid pärast seaduses sätestatud tingimuste täitmist. Selleks peab ettevõtja taotlema ja saada tegevusloa sise- ja haldusministrilt, ning loas määratletakse tegevuse liik, ulatus ja võimalikud eritingimused. Tuleb märkida, et kui lõhkeainete, relvade, laskemoona ja sõjaliseks või politseiotstarbeliseks kasutamiseks mõeldud toodete puhul on nii nende tootmine kui ka nendega kauplemine lubatud ainult tegevusloa alusel, siis sõjaliseks või politseiotstarbeliseks kasutamiseks mõeldud tehnoloogiate puhul on litsentsi vaja ainult nende tehnoloogiatega kauplemiseks.

Sõjalise tootmise ja kauplemise mõiste hõlmab lõhkeainete, relvade, lahingumooni ja sõjaliseks või politseiliseks kasutuseks mõeldud toodete tootmist ja kauplemist. Enne tootmise alustamist tuleb hinnata, kas tooted vastavad kehtestatud nõuetele, ja see hindamine viiakse läbi vastavushindamissüsteemi raames.

Lisaks kehtivad nõuded füüsilistele ja juriidilistele isikutele, kes soovivad tegeleda relvade, lõhkeainete ja muude sõjaliseks otstarbeks kasutatavate toodete valmistamise ja kauplemisega. Nõuded hõlmavad näiteks vanusepiirangut, kutsekvalifikatsiooni või haridustaset, karistusregistri kannete puudumist ja ettevõtja majanduslikku stabiilsust. Tegevusluba väljastatakse ainult Poolas registreeritud ettevõttele. Nõuded hõlmavad näiteks vanusepiirangut, kutsekvalifikatsiooni või haridustaset, karistusregistri kannete puudumist ja ettevõtja majanduslikku stabiilsust.

Füüsiliste isikutele esitatud nõuded on järgmised:

- a) Poola kodakondsus või mõne teise Euroopa Liidu liikmesriigi, Šveitsi Konföderatsiooni või Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (EFTA) liikmesriigi kodakondsus, tähtajaline elamisluba või pikaajaline elamisluba Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide territooriumil või vastastikuse kokkuleppe alusel (kui see ei ole välistatud rahvusvaheliste kokkulepetega);
- b) isik on vähemalt 21 aastat vana;

- c) põhihariduse (nõue ei kehti ettevõtjatele ega relvameistritele, kelle äritegevus või tootmine on seotud tulirelvade makettide tootmise või müümisega) või teise astme kutsehariduse olemasolu;
- d) kehtiv kutsekvalifikatsioon;
- e) täielik õigus- ja teovõime;
- f) kehtivad meditsiini- ja psühholoogi poolt väljastatud sertifikaadid;
- g) puudub süüdimõistev kohtuotsus tahtliku kuriteo või tahtliku maksukuriteo toimepanemise eest (vajalik tõendada karistusregistri väljavõttega, mille väljastab Krajowy Rejestr Karny);
- h) kõnealusel isikul puuduvad süüdistused tahtliku kuriteo või tahtliku maksukuriteo toimepanemise eest.

Samadele nõuetele peavad vastama juriidiliste isikute esindajad. Nõuetele peavad vastama vähemalt kaks juhatuse liiget või üks juhatuse liige ja juriidilise isiku volitatud esindaja või advokaat. Karistusregistri kannete puudumine kehtib ka ettevõtte partneritele, juhatuse liikmetele ning prokuristile ja aktsionäridele, kes omavad vähemalt 20% aktsiatest.

Tegevusloa taotlusele tuleb lisada mitmeid dokumente, sealhulgas riikliku karistusregistri väljavõtte ja tehniliste tingimuste täitmise arvamus. Tegevusluba keeldutakse andmast olukordades, mis võivad ohustada riigikaitset, julgeolekut või avalikku korda, ning tegevusloa andmise otsust mõjutab oluliselt mitmete ametkondade arvamus, sealhulgas küsitakse arvamust majandusministrilt, sisejulgeolekuametilt, sõjalise vastuluure teenistuse juhilt või pädevalt piirkondlikult politseijuhilt.

5.2. Nõuded ja taustakontroll tegevusluba omava ettevõtja personalile, alltöövõtjatele ja teenuseosutajatele.

5.2.1. Läti

Nõuded töötajatele, kes on otseselt seotud sõjaliste kaupade ühises Euroopa Liidu nimekirjas osutatud sõjaliste kaupade tootmise, parandamise, levitamise, ladustamise ja transpordiga, on äriühingutele ja töötajatele samad. Need nõuded on sätestatud kahesuguse kasutusega kaupude reguleerivas seaduses.

Tegelikud tulusaajad, hankijad, juhid ja avalikud teenistujad, ning samuti töötajad, kes on otseselt seotud sõjaliste kaupade ühises Euroopa Liidu nimekirjas nimetatud sõjaliste kaupade tootmise, parandamise, levitamise, ladustamise, transpordi, nendega seotud teenuste osutamise või valvega peavad vastama sätestatud nõuetele. Need nõuded hõlmavad kodakondsust, psühhiaatri arvamust ja narkoloogi arvamust ning isik ei tohi olla karistatud erinevate süütegude eest.

5.2.2. Soome

Vastavalt relvaseaduse paragrahvile 27 peavad isikud, kes on relvade käitlemisloa omaniku poolt palgatud relvade transportimise, ladustamise või käitlemisega seotud ülesanneteks, omama selleks käitlemisloa. Käitlemisloa võivad saada vähemalt 18-aastased isikud, keda peetakse nende tervise ja käitumise põhjal sobivaks ja kelle tööülesanded nõuavad relva käitlemist. Eelkõige on alla 20-aastastel isikutel keelatud käsitseda teatavaid relvi, mis on loetletud relvaseaduse § 9 lõike 1 punktis 5a, näiteks püstoleid, revolvreid, kombineeritud relvi või eriti ohtlikke tulirelvi, näiteks lühikese kesktulega poolautomaatsed tulirelvad. Paragrahvis 28a on täpsustatud, et politseiamet

väljastab selleks volitatud isikutele relva käitlemisloa, mida tuleb asjaomaste ülesannete täitmise ajal kaasas kanda ja nõudmise korral esitada.

5.2.3. Poola

Sõjalise tootmise ja kauplemise valdkonnas töötamiseks kehtivad mitmed nõuded personalile, mille hulka kuuluvad vanusepiirang, täielik teovõime, psüühikahäirete puudumine, karistusregistri kannete puudumine ning politsei või muu pädeva asutuse positiivne arvamus isikust. Tööandja peab nii enne töölevõtmist kui ka perioodiliselt töösuhte kestel kontrollima, kas töötaja vastab nendele nõuetele. Kontroll hõlmab karistusregistri väljavõtteid, regulaarseid meditsiini- ja psühholoogilisi hindamisi ning iga 5 aasta järel politsei arvamus küsimist. Oluline on märkida, et need nõuded kehtivad kõigile, kes tegutsevad sõjalise tootmise ja kauplemise valdkonnas, mitte ainult otseste tootmise või kaubandusega tegelevatele isikutele. Samuti tuleb arvestada, et need nõuded tulenevad Poola õigusaktidest ja võivad olla mingite konkreetsete toodete ja tehnoloogiate puhul veel rangemad.

5.3. Sõjarelva, selle oluliste osade ning relvasüsteemi definitsioon.

5.3.1. Läti

Läti relvaseaduse (Ieroču aprites likums) kohaselt on sõjarelv sõjaliseks otstarbeks valmistatud relv või erivahendid, mis on kantud sõjaliste kaupade ühisesse Euroopa Liidu nimekirja ja mis on ette nähtud elusate või elutute sihtmärkide hävitamiseks või kahjustamiseks, samuti sellise relva või erivahendi laskemoon, olulised osad ja lisaseadmed.

Tulirelva oluline osa on eraldiseisev osa, mis on lisatud selle tulirelva kategooriasse, millele see on paigaldatud või paigaldatakse – toru, kaasa arvatud torud ja adapterid, mida saab lisada ja mis on mõeldud kaliibri vahetamiseks, raam, lukk või laskemehhanismi raam, sulgur, trummel, korpus, mis fikseerib toru ja täidab raami funktsiooni. Relvasüsteem ei ole defineeritud.

- 1) Läti relvajõud eristavad seda, kas sõidukeid saab pidada platvormideks või mitte. Näiteks sõidukeid, mis on relvadega varustatud, hooldab sõjaväebaasis olev töökoda ning eraettevõtjad tohivad käidelda sõidukeid ainult pärast relvade ja erivarustuse eemaldamist. Läti õigusaktides puudub selgesõnaline regulatsioon relvade või relvasüsteemide tarkvara kohta. Sellest tulenevalt määrab mainitud tarkvara tavakäibes müümise tingimused kindlaks kahesuguse kasutusega kaupade komitee ning see peab olema kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.
- 2) Laskemoona defineeritakse kui "esemeid, mis on konstruktsiooniliselt ette nähtud lasu tegemiseks relva tulistamisel". Lahingumoon ei ole defineeritud.
- 3) Läti õiguses pole varitsevat õhuründemoona defineeritud.
- 4) Läti relvaseaduses on sätestatud relvade ja laskemoona üldine liigitus, kuid seda ei kohaldata teenistus- ja sõjarelvadele.

5.3.2. Soome

Vastavalt relvaseadusele on tulirelva oluline osa määratletud järgmiselt: relvaraam, ülemine ja alumine relvaraami osa, lukuraam, relvaraud, püstolkelk, trummel, padrunipesa, lukk ja muu lukustusseade ning löögimehhanism või muu lukustusseade, päästeriiv, helisummuti ja osad, millel on vastav funktsioon.

- 1) Soome õigusaktides ei määratleta relvaplatvorme, relvasüsteeme ega relvatarkvara. Siiski on olemas eraldi õigusaktid, mida kohaldatakse näiteks tsiviilotstarbeliste droonide suhtes.
- 2) Tulirelvade ja laskemoona kontrolli määrukses on määratletud, et laskemoon on tulirelva padrunit, mis sisaldab kuuli või haavleid ja padrunist, püssirohtu ja sütit, samuti paukpadrunit ilma kuulita.
- 3) Soome õiguses pole varitseva õhuründemoona defineeritud.
- 4) Soome õigusaktides puudub täpne sõjarelvade liigitus, kuid relvaseaduses on määratletud eriti ohtlikud tulirelvad ning eriti ohtlik laskemoon ja lahingumoon, mis on välja toodud sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoon vastetena.

5.3.3. Poola

Poola õigusaktides määratletakse relva- ja sõjatehnoloogiaga seotud mõisted, hõlmates laskemoona, relvi ja lõhkeaineid. Poola õiguses ei ole otseselt defineeritud sõjarelva ja relvasüsteemi, vaid on sätestatud sõjaliseks või politseiliseks otstarbeks ettenähtud tehnoloogia ja tooted.

Laskemoona definitsioon hõlmab mitmesuguste erinevate laskemoonaliikide kirjeldusi, alates sulatatud padrunitest kuni lõhkeainet sisaldavate laskemoona komponentideni. Relvade määratlus hõlmab erinevaid tulirelvi, õhurelvi, gaasiseadeldisi ja muid elu või tervist ohustavaid vahendeid.

Lõhkeained jagatakse erinevatesse liikidesse sõltuvalt kasutatava lõhkeaine omadustest. Sõjaliseks või politseiotstarbeliseks kasutamiseks mõeldud tooted ja tehnoloogiad on jagatud 14 rühma, hõlmates massihävitusrelvi, maismaasõidukeid, õhusõidukeid, elektroonilisi seadmeid, suunatud energia relvasüsteeme ja mitmeid teisi.

Kui droon on mõeldud sõjaliseks või politseiliseks otstarbeks, on selle tootmine ja sellega kauplemine lubatud tegevusloa alusel (isegi kui see ei kanna lõhkepead), sama kehtib ka selle oluliste osade kohta. Kui oluline osa on spetsiaalselt kavandatud kasutamiseks näiteks maismaasõiduki, sõjalaeva, spetsiaalse õppevarustuse, elektroonilise varustuse või muu spetsiaalselt sõjaliseks või politseiliseks otstarbeks kavandatud varustuse osana, on selle tootmine ja sellega kauplemine samuti lubatud tegevusloa alusel.

5.4. Käitamiskoha nõuded

5.4.1. Läti

Sõjarelva kandva platvormi käitlemiskohale esitatavad nõuded on reguleeritud relvajõudude sisekorraeeskirjadega, seetõttu ei saa üksikasjalikku võrdlust teha.

Juriidiline isik peab hoidma tulirelva, selle asendatavaid olulisi osasid, laskemoona ja suure energiaga pneumorelvi, samuti tulirelva olulisi osasid relvaloas märgitud aadressil spetsiaalselt selleks ettenähtud relvahoidlas. Nimetatud relvaladu peab vastama sätestatud nõuetele, mille hulgas on ka ehitusnõuded. Näiteks seoses konstruktsiooni, ustega, lukkudega, seinte ja akendega. Lisaks on sätestatud tuleohutusnõuded, mille tõttu peab relvaladu olema varustatud tulekahjuanduri, häiresignalisatsioonisüsteemi ja turvahäiresüsteemiga.

Sarnaselt on reguleeritud ka laskemoonaladude nõuded. Laskemoona ladustatakse hoidlas metallkappides (metallkastides) või originaalpakendis relvadest eraldi.

5.4.2. Soome

Relvaseaduse kohaselt on relvade äritegevuse litsents kohustuslik. Paragrahv 21 võimaldab politseiametil kehtestada litsentsile ajalisi ja piirkondlikke tingimusi, sealhulgas tegevuspiiranguid, äritegevuse ja ladustamiskohtade arvu ja ohutust ning muid asjakohaseid tegureid. Paragrahvi 42c kohaselt peavad loaomanikud teavitama politseid 30 päeva jooksul relvade või nende osade omandamisest, laenutamisest, valmistamisest või ümbertöötamisest.

Paragrahvis 106 kirjeldatakse tulirelvade, oluliste osade, padrunite ja ohtlike mürskude ladustamisnõudeid, sealhulgas sisseмурdmiskindlaid kappe. Loaomanike ja relvakogujate hoiuruumid peavad olema politsei poolt heakskiidetud ja ehituslikult turvalised. Politsei kontrollib korrapäraselt neid rajatisi, toimikuid ja raamatupidamisaruandeid ning tal on õigus pääseda hoiuruumidesse. Politsei kontrollib ka relvakogude hoiuruume enne litsentside väljastamist, kusjuures mis tahes muudatuste puhul tehakse korduvkontroll. Kontrolliaruanded dokumenteeritakse relvade andmebaasis.

5.4.3. Poola

Poola sõjatootmise ja -kaubanduse seaduse artikli 33 kohaselt peavad lõhkematerjalid, relvad, laskemoon ja sõjaliseks või politseikasutuseks mõeldud tooted, mida toodetakse või hoitakse seoses vastava tegevusluba nõudva majandustegevuse raames, olema hoitud tingimustes, mis tagavad inimeste elu ja tervise, vara ning keskkonna kaitse. Tegevusluba omav ettevõtja peab tagama sobiva asukoha, konstruktsiooni ja varustusega ladustamisrajatised, järgima tehnilise hoiu- ja tervise- ning ohutuskäsiraamatu nõudeid ning hoidma ladustamisrajatise kvalifikatsioonikaarti.

Ladustamisrajatisi liigitatakse vastavalt seal hoitavate lõhkematerjalide, relvade, laskemoona ja sõjalise või politseikasutuseks mõeldud toodete tüübile, kogusele, otstarbele ja asukohale. Hoones, kus neid säilitatakse, ei tohi läbi viia muud majandustegevust. Üldreeglitele lisaks on kehtestatud üksikasjalikud eeskirjad erinevate ohtlike materjalide klasside ladustamiseks Majandus-, Töö- ja Tehnoloogiaministri 5. augusti 2021. aasta määruses "Ladustamise eeskirjad".

Ladustamisrajatised hõlmavad hooneid, ruume ja piiratud alasid, kus hoitakse lõhkematerjale, relvi, laskemoona ja sõjalise või politseikasutuseks mõeldud tooteid. Nõuded hõlmavad nii korralduslikke nõudeid kui ka tehnilisi nõudeid, tagades ladustamise ohutuse, täpsustades materjalidele ja varustusele seatavaid nõudeid ning kehtestades kaitsemeetmeid varguse ja volitamata juurdepääsu vastu.

5.5. Nõuded vedude tegemisele ja eskordile

5.5.1. Läti

Sõjakaupade veo ja valvega tegelevad töötajad peavad vastama 1. ja 2. küsimuses nimetatud nõuetele. Valitsuse määrus nr 211 kohaselt on tulirelvade, oluliste osade ja laskemoona veoks vajalik riikliku politsei poolt väljastatud relvade transportimise luba. Relvade käitlemise seaduses on sätestatud menetlused, mida kohaldatakse Läti piiri ületavate riigiasutuste ja riigi relvajõudude töötajate ning välisriigi relvajõudude ja julgeolekuteenistuse töötajate suhtes.

Kui justiits-, sise- või kaitseministeeriumid teostavad järelevalvet kahesuguse kasutusega kaupade veo üle, mille lähteriik on kas Euroopa Liidu või Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigid, samuti kui vedu toimub ilma vahendava ettevõteta, ei ole impordilitsents vajalik. Kui aga registreeritud vahendajad tegelevad nende kaupade transiidiga, on vaja selleks eraldi transiidiluba.

5.5.2. Soome

Soome politseiamet peab andma eelneva nõusoleku relvade, nende osade, padrunite ja ohtlike mürskude importimiseks. Selle eelneva nõusoleku võib anda isikule, kellel on luba tegeleda relvade, relva oluliste osade, laskemoona ja eriti ohtlike mürskude käitlemisega. Samuti peab olema täidetud eeldus, et importimine ei ohusta avalikku korda ja julgeolekut. Mõnel juhul võib nõuda lõppkasutaja sertifikaati, väga ohtlike tulirelvade puhul on selle nõudmine kohustuslik.

Soome relvaseaduse paragrahv 33 kohustab relvade, oluliste osade, padrunite ja ohtlike mürskude importimiseks omama vastavat politseiameti poolt väljastatud luba. Loa väljastamine järgib kindlaksmääratud kriteeriume, mis on sarnased eelnevas lõigus mainitud nõusoleku andmisele kehtestatud kriteeriumitega. Relvade ja padrunite müügiks või levitamiseks mõeldud relvade ja padrunite puhul peavad loaomanikud esitama tolliametile tõendid ohutuskontrolli kohta. Kontrollimist kohaldatakse ka siis, kui relva osa asendatakse kaubanduslikul eesmärgil.

Erandid kehtivad muuseumidele saadetavate kollektsiooniesemete puhul, mille puhul on täiendavad kontrollikohustused reguleeritud valitsuse määrustega. Soome kaitseväge teostab oma sõjaväerelvade, laskemoona ja lahingumoonade vedu ise ning see jääb relvaseaduse reguleerimisalast välja. Avalik teave sellise transpordimenetluse ja -juhiste kohta puudub.

5.5.3. Poola

Poolas puuduvad üksikasjalikud regulatsioonid relvade ja lahingumoonade transpordiga tegelevate töötajate konkreetsete nõuete määramiseks. Sõjatootmise ja -kaubanduse seaduse § 2 lõike 2 kohaselt ei nõuta Poola Vabariigi territooriumil tehtavatelt vedudelt vastavat tegevusluba.

Relvade ja laskemoona transporti võivad teostada ainult postiteenuste pakkujad või vastava kauplemisloaga ettevõtjad. Üldine reegel on aga seotud olulise erandiga, mis nõuab Personalikaitse ja Varakaitse seaduse § 5 lõike 5 kohaselt vojevoodkonna marssalilt (wojewodzilt) alade, rajatiste ja seadmete kohustusliku kaitse registri pidamist. See register hõlmab muu hulgas asutusi, mis toodavad, parandavad ja/või ladustavad sõjarelvastust, -tehnikat ja -varustust.

Relvade või muu militaar tehnika transport nendest registreeritud rajatistest on kohustusliku kaitse all ning seda võib teostada ainult spetsialiseerunud relvastatud turvameeskond. Lisaks peaksid sellised transportimised olema vastavalt varustatud tehnilise kaitsega, mis hõlmab elektrooniliste seadmete ja alarmsüsteemide paigaldamist, samuti mehhaaniliste turvaseadmete paigaldamist.

Töötajad, kes tagavad vastava transpordi julgestuse, võivad olla palgatud otse ettevõtja poolt või välise turvafirma töötajad, kuid mõlemal juhul peavad nad vastama kindlatele kvalifikatsiooninõuetele, mida perioodiliselt kontrollitakse. Nende nõuete hulka kuuluvad kodakondsus, Poola, mõne teise Euroopa Liidu liikmesriigi, Šveitsi Konföderatsiooni või Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (EFTA) liikmesriigi kodakondsus, vanus üle 21 aasta, vähemalt põhiharidus, täielik õigus- ja teovõime, varasemate rikkumiste puudumine, kehtivad meditsiini- ja psühholoogi poolt väljastatud sertifikaadid, samuti teoreetiline ja praktiline väljaõpe tulereelvade

kasutamise, enesekaitse, sekkumistehnikate ja isiku- ja varakaitsega seotud õigusaktide valdkonnas.

5.6. Nõuded riigipiiriülestele sõjarelvade ja laskemoona vedudele (julgestuseskort, teavitamis- ja loakohustus)

5.6.1. Läti

Läti relvaseaduse ja valitsuse määruse nr 657 kohaselt peavad sõjaliste kaupade nimekirjas loetletud relvi, laskemoona ja erivahendeid kolmandatesse riikidesse eksportivad või importivad isikud, samuti Euroopa Liidu siseseid vedusid korraldavad isikud järgima kahesuguse kasutusega kaupade seaduses sätestatud nõudeid.

Saamaks impordisertifikaati strateegilise tähtsusega kaupade importimiseks kolmandast riigist või lõppkasutusdeklaratsiooni strateegilise tähtsusega kaupade ringlusse laskmise kohta, peab isik esitama muu hulgas kõik olulise teabe, nõutava äritegevusloa koopia, tehingulepingud ja tõendid makstud riigilõivude kohta.

5.6.2. Soome

Vastavalt Soome kaitsematerjali ekspordi seadusele 6 on lubatud kaitseotstarbelist toodet eksportida Soomest väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda või sellest väljaspool olevatesse riikidesse ainult juhul, kui selleks on väljastatud või avaldatud ekspordiluba. Selleks, et olla vahendaja Euroopa Majanduspiirkonnast väljaspool olevate riikide vahel, kes tahavad sõlmida kaitseotstarbeliste toodete ekspordilepinguid Soome territooriumil, või Euroopa Majanduspiirkonda asuvate riikide vahel, kes tahavad mainitud tooteid üle anda Soome territooriumil, on vaja vahendamisluba.

Soome kodanikud, Soome ettevõtjad ja välisriikide kodanikud, kes on elukohajärgse seaduse kohaselt Soome alalised elanikud, peavad omama vahendamisluba kaitseotstarbeliste toodete vahendamiseks väljaspool Soome territooriumi. Kaitseotstarbeliste toodete vedamiseks läbi Soome on vaja transiidiluba, kui eksportija või vastuvõtja või mõlemad on pärit väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda asuvatest riikidest.

5.6.3. Poola

Poolas võib plahvatusohtlike ainete, relvade, laskemoona ja sõjaväe või politsei otstarbeks mõeldud toodete ja tehnoloogiate transport nõuda mitmeid heakskiite või lubasid. Relvade ja kahesuguse kasutusega kaupadega kauplemiseks võib vajalik olla strateegiliselt oluliste kaupadega kauplemise loa saamine, mis antakse Poola Vabariigi territooriumil asuvatele ettevõtjatele.

Tulirelvade äravedu ettevõtjate poolt EL-i piires nõuab sertifitseeritud transpordiluba vastavalt sõjatoodete ja -kaubandustegevuse seadusele. Relvade, nende oluliste osade ja ülejäänud osade ning tulirelvade laskemoona eksport ja transiit nõuab ekspordiluba või impordi tõendit, mis antakse ettevõtjatele, kellel on relvade või laskemoonaga kauplemiseks tegevusluba.

Relvadega seonduvale väliskaubandusele kehtib eelkõige 2000. aasta 29. novembril avaldatud väliskaubanduse seadus, mis reguleerib piiriülesteid tegevusi. Samuti tuleb märkida, et kahesuguse kasutusega kaupade impordi või EL-i piires üleandmise jaoks ei ole eriluba vaja, kuid nende

ekspordiks on vajalik individuaalne või riiklik üldluba. Relvakaubanduse jaoks võidakse väljastada individuaalne või üldluba, mis on Poola majandusministri vastutusallas.

Poola majandusminister võib kehtestada rahvusliku üldloa olukordadele, kus kaubandus on strateegiliselt oluline. Isik, kellel on luba, peab teiste nõuete hulgas esitama iga-aastase aruande kaubandustegevuse kohta majandusministrile. See peab sisaldama üksikasju kaubandusest ja ekspordist.

5.7. Nõuded laskemoonaladudele, lahingumoonaladudele ning erinevus lõhkeaineladude nõuetest

5.7.1. Läti

Laskemoonalaole esitatavad nõuded on välja toodud 5. küsimuse vastuses. Läti õigusaktides ei ole sätestatud mingeid nõudeid lahingumoonalaole, kuid laskemoonalaole sätestatud nõuded erinevad siiski nõuetest, mis on sätestatud lõhkematerjaliladudele. Lõhkeainete ja lõhkeseadeldiste lao territoorium peab näiteks olema piiratud vähemalt 2 m kõrguse aiaga ning aia ja lao vaheline kaugus peab olema vähemalt 20 m. Lõhkeainete ja lõhkeseadeldiste ladu peab mh järgnevatele nõuetele: sissepääs peab olema varustatud topeltuksega ja sissepääsmiskindlate lukkudega ning ventilatsioonisüsteem ei tohi ohustada lõhkeainete ja lõhkekehade ladustamist.

5.7.2. Soome

Laskemoona- ja lahingumoonaladude suhtes kohaldatakse relvaseaduses viidatud sätteid (paragrahvid 20, 21, 42c, 106 ja 116).

Lõhkeainete ladude puhul on ohtlike kemikaalide ja lõhkeainete ohutu käitlemise seaduse § 58 ette nähtud, et lõhkeainete valmistamiseks ja ladustamiseks on vaja Soome ohutus- ja kemikaaliameti (Tukes) luba, kusjuures vahet ei tehta ajutisel ja pikaajalisel ladustamisel.

Valitsuse määruses on sätestatud üksikasjalikud eeskirjad loamenetluste, loataotluste, oluliste muudatuste teatamise ja teabe esitamise kohta. Tukes vastutab lõhkeainete tootmisrajatiste tehnilise rakendamise, tööpõhimõtete ja juhtimissüsteemide järelevalve ja kontrollimise eest. Vastavalt ohtlike kemikaalide ja lõhkeainete ohutu käitlemise seaduse paragrahvidele 61 ja 62 peavad käitajad määrama vastutava isiku ning koostama eeskirja või ohutusaruande ja sisemise hädaolukorra lahendamise plaani, et vältida suurõnnetuste ohtu lõhkeainete valmistamisel ja ladustamisel.

5.7.3. Poola

Ladustamismäärus (käsitletud ka küsimuse 5 all) kehtestab täiendavad üksikasjalikud korralduslikud ja tehnilised nõuded plahvatusohtlike ainete ja laskemoona hoiustamiseks vastavalt rahvusvahelise ohtlike kaupade maanteetranspordi lepingule (ADR-le) või kooskõlastatud Poola standarditele. Korralduslikud nõuded hõlmavad plahvatusohtlike ainete pakendamist vastavalt ADR-le või Poola standarditele, erinevate alamklasside koos hoiustamise nõuete järgimist ja kaitseala määramist ladu ümbritseval alal.

Tehnilised nõuded hõlmavad muu hulgas lao varustamist tulekindlate materjalidega, ventilatsiooni- ja tulekustutussüsteemide paigaldamist ning ligipääsutee tagamist tuletõrje

masinatele. Ladustamismäärus sisaldab ka plahvatusohtlike ainete ja laskemoona detailset klassifikatsiooni, keelates nende hoiustamise kokkusobimatute klasside puhul.

5.8. Nõuded laskemoona ja lahingmoona testimisele ja sertifitseerimisele

5.8.1. Läti

Läti relvaseaduse kohaselt on relvade käitlemisega tegelev ettevõtja kohustatud turustama ainult selliseid tulirelvi ja selle olulisi osi, mis vastavad märgistamis- ja registreerimisnõuetele. Lisaks sellele peab mainitud ettevõtjal olema kaitseministeeriumi poolt väljastatud sertifikaat sõjaliste kaupade tootmiseks.

See sertifikaat annab ettevõtjatele õiguse toota sõjalisi relvi ja seadmeid tingimusel, et tootmiskohas on tagatud inimeste, vara ja keskkonnaohutus. Kaitseministeeriumi poolt sertifikaatide väljastamiseks moodustatud komisjon lisab sertifikaadi eritingimustes nõuded konkreetsete sõjarelvade või selles märgitud eriseadmete valmistamiseks.

5.8.2. Soome

Vastavalt relvaseadusele on kaubanduslikul eesmärgil padrunite ja eriti ohtlike mürskude valmistamiseks vaja relvade äritegevuse litsentse. Vastavalt valitsuse määrusele tuleb soetatud, toodetud, ladustatud või üleantud laskemoona ja eriti ohtlike lahingumoon kogus, liik ja kaliiber märkida vastavasse andmebaasi. Soome õigusaktides ei ole otseselt sätestatud nõudeid laskemoona ja lahingumoon katsetamiseks, sertifitseerimiseks ega turuleviimiseks peale relvade äritegevuse litsentsi omamise nõude.

5.8.3. Poola

Esiteks tuleb relvi, laskemoona, plahvatusohtlike aineid ja muid sõjaväe ja politsei kasutatavaid tooteid toota viisil, mis tagab kogu ettenähtud kasutusperioodi vältel nende maksimaalse usaldusväärsuse ja ohutuse normaalsetes ja ettenähtavates tingimustes. Samuti peavad need kujutama võimalikult vähe ohtu inimesele, tervisele, varale ja keskkonnale ning neid on võimalik hävitada.

Ettevõtja, kes tegeleb majandustegevusega seotud plahvatusohtlike ainete, tulirelvade, laskemoona või sõjaväele või politseile kasutamiseks mõeldud toodete tootmisega, peab ühe aasta jooksul alates vastava loa saamise kuupäevast või loa pikendamisest looma tootmise kvaliteedile hindamissüsteemi. Seda süsteemi tuleb sertifitseerida kaitse ja julgeoleku valdkonnas tunnustatud ameti poolt. Lisaks tuleb ettevõtjal rakendada ja säilitada meetmeid inimelu, tervise, vara ja keskkonna ohtu sattumise olukorra jaoks ning need meetmed tuleb kooskõlastada vastava piirkondliku tuletõrje, politsei ja terrorismiohu korral ka Siseturvalisuse Ametiga. Lisaks ülalnimetatud kvaliteedinõuetele on kohustus märgistada ja registreerida toodetud relvad, laskemoon ja plahvatusohtlikud ained vastavalt kehtivatele eeskirjadele.

6. Kaasatud osapooled

VTK koostamise käigus konsulteeriti KV-ga, Siseministeeriumiga (edaspidi SIM), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga (edaspidi MKM), PPA-ga, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametiga (edaspidi TTJA) ning Eesti Kaitse- ja Kosmosetööstuse Liiduga (edaspidi EKTL). Lisaks kaasatakse kaitsetööstusettevõtteid.

Seaduse eelnõu koostamise käigus kavatakse konsulteerida või kaasata eelnõu koostamisse: KV, Välisluureamet (edaspidi VLA), SIM, Välisministeerium (edaspidi VÄM), MKM, RaM, Justiitsministeerium (edaspidi JUM), Kliimaministeerium (edaspidi KLIM), PPA, KAPO, TTJA, EKTL ning kaitsetööstusettevõtted.

III. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

7. Kaalutud võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

• Avalikkuse teavitamine	-
• Rahastuse suurendamine	X
• Mitte midagi tegemine ehk olemasoleva olukorra säilitamine	X
• Senise regulatsiooni parem rakendamine	X
• Muu (palun täpsusta)	-

7.1. Kaalutud võimalike mitteregulatiivsete lahenduste võrdlev analüüs

Avalikkuse teavitamine ei võimalda kiirendada ja lihtsustada kaitsetööstuse arendamist, mistõttu ei analüüsita antud lahendust täpsemalt.

Mitte midagi tegemine tähendab, et jätkub praegune olukord nii nagu see on kirjeldatud selle VTK I osa 1. punktis ja see ei aitaks samuti kiirendada ega soodustada muutunud julgeolekuolukorrale kohast kaitsetööstust.

Rahastuse suurendamine ei aita kõrvaldada õigusaktides olevat ebaselgust või ka näiteks keeldu, et äriühingu aktsionär või osanik on näiteks Austraalia või Jaapani kodanik.

Senise regulatsiooni parem rakendamine aitaks vaid osaliselt veostega seotud probleemi lahendada, kuid ei lahenda seda terviklikult.

Kokkuvõtteks, probleemide põhjuseks on RelvSi mõningate sätete ebaselgus ja ühe probleemi lahendamise soovi tagajärjel tekkinud uus probleem, mis ei soodusta relvade ja laskemoona tootmisega seotud (välis)investeeringute tulekut Eestisse, mistõttu ei ole Eestil võimalik oma riiki kaitstes operatiivselt varustada relvade ja laskemoonaga ega Eesti kaitsetööstusel võimalik kasutada maksimaalselt ära muutunud julgeolekuolukorrast tekkinud potentsiaali. Tekkinud probleeme aitab lahendada regulatsiooni kaasajastamine.

7.2. Järeldus mitteregulatiivse lahenduse sobimatusest

Kaitseministeerium leiab, et senise regulatsiooni säilitamine ei aitaks kaasa käesolevas VTK-s esile toodud probleemide lahendamisele ja eesmärgi saavutamisel. Avalikkuse teavitamise, rahastuse suurendamise ja regulatsiooni senisest tõhusama rakendamise teel ei oleks samuti võimalik probleemide lahendamisele kaasa aidata.

IV. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused

8. Välisriigid, mille regulatiivseid valikuid probleemi lahendamiseks on analüüsitud või on kavas seaduseelnõu koostamisel analüüsida

2018. a jõustunud RelvS muudatusteks tehtud VTK-s analüüsi Soome, Taani, Saksamaa ja Itaalia õigusruumi kirjeldust. Kuna toona oli eesmärk õigusraamistiku loomine, siis sissevaade nende riikide õigusesse andis suuremad teeviidad loamenetlusele, järelevalvele, riigilõivule, olulise osaluse omanikule seatud nõuete osas jne.

Eelnõu koostamise käigus analüüsitakse Soome, Poola ja Läti regulatsioone ning võetakse vajadusel arvesse nende riikide parimad praktikad.

Teemad RelvS-is, mida võrreldakse välisriikidega eelnõu koostamise käigus:

- 1) nõuded tegevusluba taotlevale ettevõttele;
- 2) nõuded ja taustakontroll tegevusluba omava ettevõtte personalile, alltöövõtjatele ja teenuse osutajatele;
- 3) sõjarelva, selle oluliste osade ning relvasüsteemi definitsioon;
- 4) nõuded sõjarelva laskekõlbmatuks muutmisele ja demilitariseerimisele;
- 5) käitamiskoha nõuded, nt relvahoidlale, tootmisruumidele, ladudele;
- 6) nõuded vedude tegemisele ja eskordile (taustakontrollid vedusid teostava ettevõtte töötajatele, julgestusteenust pakkuva ettevõtte töötajatele jms);
- 7) arendus- ja teadustegevus sõjarelvade, laskemoona alal ning sellega seotud nõuded;
- 8) nõuded harjutusmoona käitlemisel;
- 9) nõuded riigipiiriülestele sõjarelvade ja laskemoona vedudele (julgestuseskort, teavitamis- ja loakohustus);
- 10) relvaseaduse ja lõhkematerjaliseaduse alusel antud tegevuslubade kontrolliesemete ja menetluse võrdlus;
- 11) nõuded laskemoonaladudele, lahingumoonaladudele ning erinevused lõhkeaineladude nõuetest;
- 12) nõuded laskemoona ja lahingumoonaga testimisele ja sertifitseerimisele.

9. Regulaatiivsete võimaluste kirjeldus

Vaja on olemasolevate regulatsioonide kaasajastamine – RelvSi muutmine ning ka rakendusaktide muutmine:

Seadused:

- RelvS;
- LMS;
- KrMS;
- vajadusel teised seadused.

Rakendusakt: kaitseministri 10.07.2018 määrus nr 11 „Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonaga käitlemise nõuded ja kord“. Taristuga seotud nõuete ülevaatamine ja vajadusel täpsustamine.

Samuti on vaja kehtestada kaitseministri määrus „Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonaga täpsustav loetelu“. Viimane aitab kaasa paramale sõjarelvade (sh relvasüsteemide) liigitamisele, mis omakorda aitab ettevõtjatel paremini käitlusnõudeid järgida kartmata, et nad võivad mõnda nõuet rikkuda seetõttu, et nendel ja järelevalveasutusel on erinev arusaam sõjarelva liigituse kohta.

10. Regulaatiivsete võimaluste põhiseadusega ning Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid

Regulatiivsete võimaluste põhiseadusega ning Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raami on põhjalikult analüüsitud 2017. a relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu käigus ning käesoleva VTK osas ei ole raamistik muutunud:

Kavandatav regulatsioon puudutab eelkõige järgmisi põhiõigusi ja –vabadusi:

- PSi § 11 kohaselt võib õigusi ja vabadusi piirata juhul, kui need on vajalikud ega moonuta piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Põhiõiguse piiramine muu põhiseadusliku väärtuse kaitseks on eelkõige seadusandja ülesanne (põhiõiguse piirangu proportsionaalsuse kontroll), mis ei välista kitsamalt määratletud kaalutusõiguse andmist täidesaatvale riigivõimule.

Isiku taustakontrolli hindamist on vaja eelkõige õigusrikkumisest tekkida võiva kõrgendatud ohu avalikule korrale ennetamiseks ja selle kaudu riigi julgeoleku tagamiseks. Sõjaväerelvade käitlemisega tegeleva äriühingu omanikud, juhatuse ja nõukogu liikmed on isikud, kelle majandustegevus on seotud riigikaitse ja sisejulgeolekuga ning kelle majandustegevuse kaudu on võimalik mõjutada riigi põhiseaduslikku korda või põhjustada kõrgendatud ohtu avalikule korrale. Peale selle veel nende julgeolekuriskiga ülesannet täitvad töötajad. Põhiseaduslikkuse riive ulatust on hinnatud taustakontrolli seaduse eelnõu koostamise käigus.

- PSi § 29 lõike 1 kohaselt on Eesti kodanikul õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Seadus võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja kodakondsuseta isikul. See on üks vaba eneseteostuse väljendusvormidest. Juhul kui inimene näiteks keeldub lubamast enda tausta kontrollida või ilmneb, et ta on olnud süüdi mõistetud kuriteos, mille tõttu ta ei saa (kaitsetööstus)ettevõtte juhatusse kuuluda või palgata teda tööle, riivab see tema õigust tegutseda enda valitud tegevusalal.
- PSi § 31 lõike 1 kohaselt on Eesti kodanikel õigus tegelda ettevõtlusega ning koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse. Seadus võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikega ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel. Ettevõtlusvabaduse tuumaks on riigi kohustus mitte teha põhjendamatuid takistusi ettevõtluseks ja seda vabadust riivab iga abinõu, mis takistab, kahjustab või kõrvaldab mõne ettevõtlusega seotud tegevuse. Teisisõnu, riik peab tagama õigusliku keskkonna vaba turu toimimiseks. Ettevõtlusvabadus ei ole piiramatu. Ettevõtlusvabaduse piiramiseks piisab avalikust huvist või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse vajadusest, olema kaalukas ja enesestmõistetavalt õiguspärane. Nii ei peeta üldiselt suureks riiveks tegevusloa nõuet ega ka seda, et osa ettevõtlusvaldkondi on tugevama riikliku kontrolli all ja sellest tulenevalt on ettevõtja tegevus allutatud rangemale regulatsioonile ja järelevalvele.

Kavandatav regulatsioon puudutab eelkõige järgmisi rahvusvahelise õiguse või Euroopa Liidu õiguse allikaid:

- Euroopa Liidu Toimimise Lepingust (edaspidi ELTL) tuleb Eesti riigile mitmeid kohustusi, näiteks ei tohi seadusega kehtestada mistahes meetmeid, mis takistaks ELi siseturu vaba toimimist või takistaks isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumist. Siiski ei ole need keelud absoluutsed. ELTLis on mitmed erandid, mida liikmesriik saab kasutada,

kui ta soovib reguleerida teatud valdkondi, nagu kaitsetööstus, mis on tihedalt seotud riigi julgeolekuga. Seega ei ole kavandatav eelnõu vastuolus ELi õigusega ja kaitsetööstusettevõtetele ja nendega seotud isikutele (omanikud, juhtkond, töötajad) on võimalik sätestada piiranguid, kuid need peavad olema proportsionaalsed ja ei tohi mõjutada teiste kaupade vaba liikumist ELi siseturul.

- Maailma Kaubandusorganisatsiooni (edaspidi WTO) leping tehniliste kaubandustökete kohta ja teenustekaubanduse üldleping. Lepingu tehniliste kaubandustökete kohta artikli 2 lõike 2.2 järgi võivad WTO liikmed piirata seadusega kaubandust rohkem kui seda on vaja seadusliku eesmärgi täitmiseks, sealhulgas võttes arvesse riske, mida seaduse nõuete sätestamata jätmine tekitaks. Nende eesmärkide hulka kuulub ka riigi julgeolek. Riske tuleb hinnata. Leping tehniliste kaubandustökete kohta reguleerib põhimõtteliselt sama valdkonda, mida ELi siseturureeglid. Kuna sõjaline kaup ei ole laiatarbekaup, siis üldjuhul puudub ka vajadus selliste tehniliste nõuete sätestamiseks üldiselt, sest iga sõjaline kaup on oma tehnilise spetsifikatsiooniga, mis lepitakse kokku valmistaja ja tellija vahel.
- Teenustekaubanduse üldlepingu XIVbis artikkel sätestab julgeolekuerandid teenuste osutamisel. Esiteks ei ole WTO liikmel kohustust avaldada teavet, mille avalikustamist ta peab oma esmatähtsate julgeolekuhuvidena vastuolus olevaks. Teiseks võib liikmesriik seadusega sätestada keelde ja piiranguid julgeolekuhuvide kaitseks, kui see on seotud teenuste osutamisega otse või kaudselt relvajõudude varustamiseks või kui riigis on sõjaolukord või muu rahvusvaheliste suhete eriolukord või kui see on seotud tuumamaterjalidega. Kolmandaks võib liikmesriik seada keelde ja piiranguid, kui nende seadmata jätmine takistab tal täitmast oma kohustusi Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ees rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamiseks. Mõlema lepingu puhul tuleb teavitada WTOd kasutusele võetud meetmetest. Seega ei ole kavandatav eelnõu takistuseks ka WTO liikmelisusest tulenevate kohustuste täitmisel.
- Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) lepingutest on sõjaväerelvade, lahingumoonna ja muu sõjavarustusega seotud relvakaubandusleping ja rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni täiendav tulirelvade ja nende osade ning laskemoona ebaseaduslikku tootmist ja nendega ebaseaduslikku kauplemist tõkestav protokoll ehk relvaprotooll. Relvakaubanduslepingu eesmärgiks on vähendada ebaseaduslikku relvakaubandust ja kehtestada ühtsed (miinimum)reeglid rahvusvahelisele relvakaubandusele. Peale selle veel parandada piirkondlikku julgeolekut ja stabiilsust, edendada riikide vastutust ja läbipaistvust relvade edasiandmisel. Leping ei mõjuta põhimõtteliselt riigisisest regulatsiooni relvade kohta ega relvade omamise poliitikat. Riigid peavad igal aastal esitama sekretariaadile aruande relvade impordi ja ekspordi kohta. Lepingut kohaldatakse järgmistele konventsionaalsetele relvadele: tankid, soomustatud lahingumasinad, suurtükiväerelvad, sõjalennukid, ründehelikopterid, sõjalaevad, raketid, raketisüsteemid ja käsitulirelvad. Kohaldatakse ka nende osadele, komponentidele ja laskemoonale. Seega käsitleb relvakaubandusleping peamiselt RelvSi ja StrKSiga reguleeritud valdkonda Eestis, mis on muu hulgas reguleeritud ka ELi tasemel.
- Relvaprotooll kohaldub käsitulirelvadele ja see täiendab piiriülese organiseeritud kuritegevuse konventsiooni. Relvaprotooll kehtestab raamistiku riikidele, et need kontrolliks ja reguleeriks legaalseid relvi ja relvavooge, takistaks nende ebaseaduslikku levikut ja ringlust ning mis hõlbustab relvadega seotud kuritegude uurimist. Protokoll eesmärk on edendada ja tugevdada rahvusvahelist koostööd ja töötada välja asjakohased meetmed, et ennetada, tõkestada ja likvideerida relvade, nende osade, komponentide ja

laskemoona ebaseaduslik valmistamine ja äritsemine. Eesti on selle protokolliga ratifitseerinud ja need põhimõtted ja nõuded oma õiguses kehtestanud. Sõjaväerelvade käitlemise ja kontrollinõuded on kehtestatud sõjaväerelvade käitlemise määrusega, mis on suunatud peamiselt Kaitseväele, Kaitseleiidule ja Teabeametile. Kavandatavas regulatsioonis, millega soovitakse anda eraõiguslikele juriidilistele isikutele õigus valmistada ning muul viisil käidelda sõjaväerelvi ja muud sõjalist kaupa, jälgitakse juba RelvSiga ja StrKSiga kehtestatud põhimõtteid ja seega ka relvaprotokolliga põhimõtteid ja nõudeid.

Isiku taustakontrolli teemal on puutumus järgmiste ELi ja rahvusvahelise õiguse allikatega:

- Isikuandmete kaitse üldmäärus;
- Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 8 – igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust;
- Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakti artikli 17 lõige 1 – kellegi isiklikku või perekonnaellu ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult vahele segada, kellegi korteripuutumatus, kirjavahetuse saladusele, aule ja reputatsioonile ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult kallale kippuda;
- Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 7 – igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust;
- Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 8 lõige 1 – igaühel on õigus oma isikuandmete kaitsele.
- Sõjaliste kaupade ühine Euroopa Liidu nimekiri (2023/C 72/02). Varustus, mis on hõlmatud nõukogu ühise seisukohaga 2008/944/ÜVJP, millega määratletakse sõjatehnoloogia ja -varustuse ekspordi kontrolli reguleerivad ühiseeskirjad.

V. Regulaatiivsete võimaluste mõjude eelanalüüs ja mõju olulisus.

11. Kavandatavad muudatused ja nende mõjud

Muudatustega kaasnev täpsem mõjude analüüs valdkondade, sihtrühmade ja mõju ulatuse kaupa analüüsitakse eelnõu koostamise käigus. Kaitsetööstuspargi rajamisega seoses viiakse läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine, mille käigus selguvad täpsemad mõjud. Käesoleval juhul on kavandatavate muudatuste mõjusid hinnatud järgnevalt:

11.1. Mõju riigi julgeolekule, välissuhetele ja siseturvalisusele

Valdkonnad: VTK punktid 1.1.-1.5.

Sihtrühm: ettevõtted, KV ning asutused kes väljastavad lube ja teostavad taustakontrolli ning usaldusvääruse kontrolli.

Tugeval ja konkurentsivõimelisel kaitsetööstusel on positiivne mõju riigi julgeolekule. Sõjarelvade ja laskemoona tootmisvõimekus Eestis loob täiendava varustuskindluse lisaks Eesti riiklikele sõjalistele varudele. Tekib suurem suutlikkus Eestis kohapeal riigikaitseks vajalikku sõjalist kaupa toota. Koostöövõimalused meie liitlas- ja partnerriikide kaitsetööstusettevõtetega kasvavad. Ettevõtjatele arusaadavad ja selged nõuded, mis täidavad ka riigi julgeoleku eesmärki, aitavad luua kaitsetööstusele soodsa ettevõtluskeskkonna.

Sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingmoona vedude regulatsiooni täpsustamine võimaldab paremini maandada võimalikke julgeolekuohte, sest regulatsiooniga kohustatakse veoseid, mille

korral ei omata relvaseaduse kohast tegevusluba, eskortima relvastatud saatemeeskonnaga ning vajadusel osutada vastavat eskorti KV-l.

Muudatusega tagatakse sõjalise võimekuse saavutamiseks KV jaoks vajalikud mahus ja vajaliku järjepidevuse ning kiirusega sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingmoona vedu. Teiseks saavad liitlased lihtsamalt tuua Eestisse oma sõjaväerelvi ja kasutada Eesti ettevõtteid oma tarne ja elutsükli ahelates.

Mõju välissuhetele on positiivne, sest Eesti ettevõtjad saavad konkureerida rahvusvahelistel hangetel võrdselt teiste välismaiste ettevõtjatega ja see avaldab positiivset mõju väliskaubandusele. Soodsam regulatiivne raamistik aitab Eestisse meelitada ka kaitsetööstuse välisinvesteeringuid. Teiseks saavad liitlased lihtsamalt tuua Eestisse oma sõjaväerelvi ja kasutada Eesti ettevõtteid oma tarne ja elutsükli ahelates.

Juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõude muutmine nii, et välistatud oleksid agressorriigid kodanikud, aga mitte Eesti partnerriikide või Eestiga sõbralikes suhetes olevate riikide kodanikud, ei suurenda ohtu riigi julgeolekule. Eesti suhtleb julgeoleku ja riigikaitse küsimustes ja teeb koostööd paljude riikidega, mis ei kuulu NATOsse ja Euroopa Liitu, sealhulgas näiteks Ukraina, Jaapan, Lõuna-Korea, Austraalia, Uus-Meremaa, Iisrael, Singapur jne.

Taustakontrolli kohustus jääb endiselt ja kindlustab selle, et ettevõtte juhtkonna, töötajate ja olulise osa omanikud oleksid usaldusväärsed ja ei ohustaks riigi julgeolekut. Taustakontrolli võib olla kolmandate riikide puhul raskem läbi viia ning see võib rohkem aega võtta, kuid see ei peaks olema välistav tegur võimaldamaks sõbralike riikide kodanikel tegutseda Eesti kaitsetööstuses.

Strateegilise kauba regulatsioon tagab, et Eestis tegutsev relvi- või laskemoona tootev ettevõtte ei saa eksportida toodetud kaupa agressorriigile või kuritegelikule jõududele.

Kavandatav kaitsetööstuspark ei mõjuta negatiivselt pargi piirkonna julgeolekut. Tööstuspark saab olema taraga piiratud ja valvatud territoorium, kus ja mille ümbruses tagatakse julgeolek ja turvalisus.

Sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingmoona vedude regulatsiooni täpsustamine võimaldab paremini maandada võimalikke julgeolekuohte, sest regulatsiooniga kohustatakse veoseid, mille korral ei omata relvaseaduse kohast tegevusluba, eskortima relvastatud saatemeeskonnaga ning vajadusel osutada vastavat eskorti KV-l.

Muudatusega tagatakse sõjalise võimekuse saavutamiseks KV jaoks vajalikud mahus ja vajaliku järjepidevuse ning kiirusega sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingmoona vedu. Teiseks saavad liitlased lihtsamalt tuua Eestisse oma sõjaväerelvi ja kasutada Eesti ettevõtteid oma tarne ja elutsükli ahelates.

11.2. Mõju majandusele

Valdkonnad: Relvatööstusparki rajamine ja VTK punktid 1.1. ja 1.2.

Sihtrühm: Ettevõtted.

Mõju majandusele on positiivne. Ettevõtjad on avaldanud soovi tegutseda kõigis relvade ning laske- ja lahingmoona käitlemist puudutavates valdkondades.

Kaitsetööstussektori müügitulu on alates 2018. aastast, mil see oli 87,2 miljonit eurot, peaaegu kahekordistunud. 2020-2021 oli müügitulu 165-170 miljonit eurot aastas. Ekspordikäive moodustab sellest poole, 2021. aastal oli see 82 miljonit eurot. 2022. a oli kaitsetööstuse müügitulu

247 miljonit eurot ja eksport 136 miljonit eurot. 2021. aastaga võrreldes on müügitulu kasvanud 52% ja eksport peaaegu 70%.

Paralleelselt seaduse muudatusega planeeritav kaitsetööstuspark avaldab positiivset mõju eeskätt laskemoona tööstusharu arengule ning loob ka eeldused innovatsiooniks selles valdkonnas. Alates 2018 on Eestis 11 ettevõtjat saanud relvaseaduse alusel tegevusloa ja ehitavad ümber, remondivad ja hooldavad sõjarelvi ning korraldavad sõjarelvade ja laskemoona vedusid, kuid ei ole ühtegi laskemoona tootjat, kellel oleks oma käitlemiskoht. Tööstuspargis tegutseva ühe-kahe ankurettevõtte kõrvale võib tekkida täiendavaid spetsiifilistele toodetele keskenduvaid ettevõtteid (näiteks lõhkepeade valmistamine õhuründemoonale).

Tööstusparki mahub mitmeid ettevõtteid sõltuvalt nende tootmishoonete vajadusest, käideldavast lõhkeaine kogusest ja tehnoloogiast. Eeldame, et tööstuspargis on näiteks üks suure või keskmise kaliibri laskemoona tootja, üks väikese kaliibriga laskemoona tootja ning üks lahingumoon (miinide, laengute) tootja. Suure või keskmise kaliibriga moonatehase esmane investeering võib olla 50-100 mln €, väikese kaliibri puhul 20 mln € ja miinitehase puhul 10 mln €. Suurt või keskmist kaliibrit tootev ettevõtte võib luua 50-100 töökohta, väikest kaliibrit tootev ettevõtte 50 töökohta ja ja miinitehas 25 töökohta.

Lisaks 11 olemasolevale tegevusloaga ettevõttele on ette näha, et umbes samas suurusjärgus ettevõtteid võib tekkida juurde. Praegune julgeolekuolukord ja Ukraina sõja järelmid on näidanud, et kaitsetööstus areneb kiiresti ja potentsiaali on uutel lahendustel, mis aitavad täpsemini ja kaugemalt sihtmärke tabada, samuti kasutatakse mehitamata platvormidel põhinevaid lahendusi. Kiiresti areneb droonitööstus, Eesti tootjad plaanivad arendada nii õhuründemoona kui droonidel põhinevaid relvasüsteeme. Potentsiaalne valdkond on kaugjuhitavad relvasüsteemid, eelkõige nende optroonika, juhtelektroonika ja tarkvara. Lisanduda võib ka relvasüsteemide ja laskemoona vedajaid. Kuna kaitseväge ostab lähema kümne aasta jooksul suurtes kogustes juurde uusi relvasüsteeme ja soomukeid, kasvab vajadus nende ümberehituse, hooldamise ja remondi järele. Sellised teenused on enamasti otstarbekas hankida kodumaistelt pakkujatelt.

11.3. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Valdkonnad: VTK punktid 1.1.; 1.2.; 1.4.; 1.5. ja 1.6.

Sihtrühm: KV, KAPO, PPA, TTJA

Mõju konkreetsetele riigiasutuste korraldusele – TTJA, PPA, KAPO, KV-le on väike. Kui juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõudeid täpsustatakse nii, et EL ja NATOsse mittekuuluvate riikide kodanikud ei ole automaatselt välistatud ettevõtete osanike ringist ja juhtkonnast, siis tuleb täiendav töökoormus seotud isikute taustakontrolliks ja menetlemiseks. Samas ei ole see maht suur. Ei ole ette näha, et NATO ja EL väliste riikide kodanikega seotud ettevõtteid tekiks Eestisse suurel hulgal. Pigem võib selliseid juriidilisi isikuid olla lähiaastail alla kümne.

Regulatsiooni muutmine võib teiselt poolt ka nimetatud asutuste töökoormust vähendada. Mõju seisneb selles, et kui ettevõtja töötajate suhtes tehtava taustakontrolli osa saab piiritleda selgemaks, siis tegevusloa väljastaval komisjonil ei pruugi olla vajadust enam nii paljudele inimestele taustakontrolli teha, mis tähendab eelkõige KAPO-le ja PPA-le teatud töökoormuse vähenemist.

Sõjarelvade oluliste osade täpsustamine määruse tasandil aitab lihtsustada komisjoni ja järelevalveasutuste tööd.

Mõju kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele puudub, sest käesoleva VTK raames ei planeerita ruumilise planeerimisega seoses tehtavaid seadusemuudatusi. Mõju avaldub sellele kohaliku omavalitsuse üksuse töökoormusele, kelle territooriumile tööstuspark rajatakse, kui see rajatakse, kuid kuna tööstuspark ise ei ole selle VTK objektiks, siis sellest tulenevalt ka otsene mõju kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele puudub.

11.4. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Demograafilist mõju kavandatav eelnõu ei avalda. Sotsiaalne mõju on pigem positiivne, sest kaitsetööstus saab arendada ja luua uut tootmist ning seeläbi luua töökohti.

Tööstusharu arenemisega võib tekkida vajadus valdkondliku koolituse järele, kus lisaks tavapärasele tehnilisele haridusele on vaja spetsiifilist koolitust. See omakorda nõuab asjakohase koolituse korraldamist (st nii koolitajad kui koolitavad peavad vastama teatud nõuetele).

11.5. Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Laskemoona, lõhkematerjali ning nende ohtlike komponentide (püssirohi, lõhkeaine, muud kemikaalid) käitlemisel on mõju elu- ja looduskeskkonnale sõltuvalt käideltavatest kogustest ja tootmistehnoloogiast. Vajalike keskkonnauuringute tegemise näeb muu hulgas ette planeerimisseadus ja kemikaaliseadus. LMS näeb ette lõhkematerjali käitlemisel vajalikud ohualad käitlemiskoha ja eluhoonete, avalike hoonete jne vahel. Relvade ja lahingumasinate hooldus-, demilitariseerimiseenuse jms osutamisel on mõju elu- ja looduskeskkonnale marginaalne ehk on sarnane tavalise autode, masinate või muu tehnika remonditöökojaga.

Kaitsetööstuspargi rajamisega seoses viiakse läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine, mille käigus selguvad täpsemad mõjud.

11.6. Mõju regionaalarengule

Positiivne mõju regionaalarengule tekib sellest, kui relvade, laskemoona või muu sõjalise kauba valmistamisega tegelev ettevõtte rajab oma tootmisüksuse mõnda piirkonda. Täpsemad mõjud on kirjeldatud majanduslike mõjude peatükis.

12. Muudatuste koondmõju ettevõtete ja/või kodanike halduskoormusele

Regulatsiooni muutmise tulemusel tõenäoliselt valdkonnas tegutsevate või tegevust alustavate ettevõtete jaoks suureneb õigusselgus, mis võib vähendada halduskoormust

13. Muudatuste rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse eeldatavad kulud ja tulud

Muudatuste rakendamine ei mõjuta riigi ega kohaliku omavalitsuse eeldatavaid kulusid ega tulusid. Kaitsetööstuse elavdamisega tekib tulu nii ettevõtetele kui riigile tervikuna.

14. Edasine mõjude analüüs

Eelnõu ettevalmistamise käigus analüüsitakse kavandatavate muudatuste mõjusid täiendavalt ning hinnatakse neid seletuskirja osas „Seaduse mõjud“ HÖNTE § 46 kohaselt.

VI. Kavandatav õiguslik regulatsioon ja selle väljatöötamise tegevuskava

15. Valitav lahendus	
15.1. Töötatakse välja uus tervikseadus	15.2. Muudatused tehakse senise seaduse struktuuris
	X
15.3 Selgitus	Muudatuse arv ja sisu ei eelda seaduse uue tervikteksti välja töötamist, eesmärk on saavutatav olemasoleva regulatsiooni täiendamise ja muutmisega.
16. Puudutatud ja muudetavad õigusaktid	
<ul style="list-style-type: none"> • RelvS; • LMS; • KrMS. <p>Peale eespool nimetatud seaduste ja määruse eelnõude koostamise käigus võib selguda vajadus muuta mõnda seadust või määrust, mille muutmise vajadust praegu ei nähta ette.</p>	
17. Edasine kaasamise plaan – keda, millal ja kuidas kaasatakse	
<p>Vt ka VTK punkti 6.</p> <p>VTK ja hiljem seaduse eelnõu saadetakse kooskõlastusringile või arvamuse küsimiseks järgmistele asutustele ja organisatsioonidele: KV, VLA, SIM, VÄM, MKM, KLIM, JUM, RAM, PPA, KAPO, TTJA, EKTL.</p>	
18. Põhjaliku mõjuanalüüsi toimumise aeg	
Lisaks VTKs tehtud mõjuanalüüsile koostatakse täpsustatud mõjuanalüüs eelnõu koostamise käigus, mis lisatakse eelnõu seletuskirja. Eraldi mõjuanalüüsi ei ole kavas koostada.	
19. Eeldatav kontseptsiooni (HÕNTE § 1 lg 3) valmimise ja kooskõlastamisele saatmise aeg (kui järgmise sammuna koostatakse eelnõu kontseptsioon)	Kontseptsiooni ei koostata.
20. Eeldatav eelnõu avaliku konsultatsiooni ja kooskõlastamise aeg	Jaanuar 2024
21. Õigusakti eeldatav jõustumise aeg	Juuli 2024.
22. Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed	<p>Indrek Sirp indrek.sirp@kaitseministeerium.ee</p> <p>Eda Loo-Suun eda.loo-suun@kaitseministeerium.ee</p>